

Spojenectví Hlinky s narodniary, s poslancem Rázusem, které se projevilo pražskou prosincovou schůzí, na níž promluvili Hlinka, Tiso a Rázus, ukázalo se i na Slovensku. Slovenští automisté nehrají fair play; v Praze se tváří čechofilsky, na Slovensku čechofobsky. I Hlinkova strana — nehledímeli k bouřliváckému Rázusovi — pozná na sobě, že politika dvou židlí je stejně pohodlná jako politicky nevýsledná. Rubem věci je, že slovenská mládež en bloc jde jinými cestami, než by žádal prospěch československé jednoty.

Komunistická strana snaží se agitačně využítí okolnosti, že řada jejích předáků dostala se do konfliktu s šš. Všimá si zejména hornických krajů (Rosicko); při volbách do závodních rad na Kladsensku docílila mírných úspěchů. — Sociální demokracie — článkem Koudelkovým — nabídla komunistům pakt o neútočení; opírala se o fakt, že SSSR uzavřel pakt o neútočení s »kapitalistickými« státy. Odpověď komunistů byla negativní; nelze se tomu v celku diviti, uvážíme-li, že příčinou bytí komunistické strany u nás není už hlásání sociální revoluce, ale negace politiky socialistických stran. Jednotliví komunisté byli uváděni v souvislost se špionážní aférou ve Škodovce resp. Zbrojovce.

Na nový rok odpadly tentokráte recepce u presidenta republiky, který lehce (chřipkou) ochuravěl. Novoroční úvahy byly obrazem vážné hospodářské situace; správně však v nich bylo uznáno aktivum politické naší práce, které se projevilo nejen v rovnováze rozpočtové, ale i v dobrém duchu našeho parlamentu, který byl osvěžen novou režií, k níž přispěl nesporně ministerský předseda Malypetr.

Politický prosinec přinesl rovnováhu rozpočtu; zvýšil autoritu parlamentu, který se činil jak dovedl; to je politické aktivum, s nímž vstupujeme do roku 1933 v němž parlament bude se musit velmi mnoho činit, aby aspoň z části zmírnil hospodářskou krizi.

V. Gutwirth.

B. ZAHRANIČNÍ.

Vláda generála Schleichera v Německu. — Americké mezivládi a problém finanční likvidace války. — Kabinet Boncourův a ratifikace rakouské půjčky. — Bělehradská konference Malé dohody. — Po volbách v Belgii. Obnovená vláda Mušanovova v Bulharsku.

Po nezdařeném pokusu sestavit vládu parlamentní nevrátil se president Hindenburg prostě zas k Papenovi, který ještě úřadoval, nýbrž došlo k pověření dosavadního ministra říšské obrany generála Schleichera sestavením kabinetu na docela nové základně. Vláda Papenova odstupujíc očekávala snad, že po proběhnutí marného kruhu parlamentních činitelů bude musit režim býti obnoven a potvrzen, neměla snad jiného úmyslu nežli provéstí uvolněním příležitosti Hitlerovi důkaz ad absurdum. Po stránce negativní se její úmysl rozhodně podaril, Hitler nemohl řádně ani převzít pověření tím úkolem, na nějž president pomýšlel, a vůdce strany katolického středu Kaas nemohl pak učinit nic jiného, nežli potvrdit neschopnost sněmovny, jak vyšla z posledních voleb, k ustavení jakékoli nosné a trvanlivé většiny. Strana německo-nacionální, která se jevila jazýčkem na váze, uplatňovala názor, že nutno se definitivně odvrátiti od parlamentu, který se ukazuje nevhodným nástrojem pro řešení soudobé německé krise, politické i hospodářské, a že tudíž nutno poskytnouti Papenovi s jeho konservativní státní koncepcí volnou dráhu. Není pochyby, že president Hindenburg sám celým svým založením musil pohlížeti sympaticky na reformní plány Papenovy, ale na druhé straně zůstával si příliš vědom své ústavní povinnosti a váhal učiniti krok, který by jej byl definitivně rozvedl s celou jeho dosavadní působností věrného strážce legality v Německu. Hugenberg hlásil se k audienci u Hindenburga, aby rozptýlil jeho poslední pochybnosti, když v tom padlo rozhodnutí v opačném směru. Všechna politická veřejnost prozrazovala krajní neklid vůči perspektivě obnovené vlády Papenovy a ministři tohoto kabinetu, označovaného jménem Herrenklubu, uplatnili sami svoji zásadní námitku a odepřeli Papenovi podporu při oktroji. Směrodatné stalo se tu ovšem stanovisko ministra říšské obrany, který byl vlastně původcem presidiálního kabinetu a jehož materiální prostředky i nesporná autorita byly nezbytny k úspěšnému provedení akce. Za těch okolností Papenovi nezbylo, nežli od-

mítnouti zaujetí místa znovu v čele vlády a doporučení prezidentovi, aby světil odpovědnost generálu Schleicherovi. Schleicher způsobem, jímž se zachoval k Papenovi, ovšem si sám přímo odpovědnosti vyžadoval. Vojenský ráz jeho osobnosti, neboť nevzdával se přitom vedení říšské obrany, napovídal, že jde tu o krajní rozhodnutí, že jeho vláda bude snad jen zakrytou vojenskou diktaturou. Schleicher přičinil se však, aby takovéto *podezření vůči němu bylo předem rozptýleno*. Jeho dobré styky s nejrůznějšími parlamentními činiteli i s vedením odborových dělnických organizací bez ohledu na jejich stranickou příslušnost, umožňovaly mu rozptýlení obav a získání důvěry. Prohlásil, že nepřichází s posláním a úmyslem vládnout autoritativně, nýbrž právě naopak obnoviti *kontakt s lidovým zastupitelstvem* a zahájití éru nové pozitivní spolupráce. Otázka, zda se mu to podaří, závisela arci, pojmáno ryze parlamentně technicky, na získání důvěry nebo aspoň tolerance největší parlamentní strany, národních socialistů, a naproti tomu bylo třeba dbát, aby nebyla do nesmířitelné oposice zahrnuta sociální demokracie. Pokud šlo o *sociální demokraty*, bylo zřejmo, že přes formální oposici nebudou svůj odpor proti Schleicherovi stupňovat, ježto při svém tradičním oportunismu musí v jeho programu spatřovat *menší zlo* proti nebezpečí vlády Papenovy. *Hitlerovci* musili však Schleichera jako svého konkurenta a jako osobnost, která v nich svého času vzbudila určité naděje, které pak tak trpce zklamala, rozhodně potírat. Veřejné projevy strany ohlašovaly také rozhodný boj. Při sestoupení říšského sněmu ukázalo se však, že i národní socialisti si zlost raději vybijí ve srážkách s komunisty, než aby vystoupili odhodlaně proti vládě a donutili ji tím k novému rozpuštění. Druhý nepodařený pokus Hitlerův ujmouti se vlády vyvolal ostatně v *organizaci kvašení*, které se projevilo veřejně *rozkolem mezi Gregorem Strasserem*, považovaným za nejschopnější taktickou hlavu strany a *vůdcem*. Ve vojensky organizovaných řadách stoupenců, zejména v útočných oddílech, byla sice vnější disciplína ještě jakž takž zachována, ale kterékoli doplňovací volby ukazovaly krok za krokem *rapidní pokles nadšení* a víry německých voličských mas pro Hitlera. Tím byla strana donucena k větší skromnosti, třebaže Hitler sám není při svém naprostém nedostatku jakéhokoli reálného smyslu schopen přizpůsobení. To se patrně stane celému jeho hnutí osudné. Při zdržlivosti hakenkrajclerů, přešel takto celý říšský sněm k *taktice toleranční* vůči vládě, aspoň dotud, nežli vystoupí s definitivním programem. Znovu zahájení říšského sněmu bylo zatím odloženo, což poskytuje podklad různým dotazům o intrikách a plánech nového sjednocení nacionalistických stran. Hitler sešel se s Papenem u bankéře Schrödera.

Porážka republikánů při amerických presidentských volbách vyvolala v mezinárodní politice horší nesnáze než se očekávalo. Upozorňovalo se sice předem na obtíže, které vzniknou ze zastaralých ustanovení americké konstituce, odnímající při změně v čele státu prezidentovi autoritu, ale neposkytující ji novému dříve než za čtyři měsíce, kdy teprve formálně je uveden v úřad, doufalo se však, že vzhledem k pokročilému jednání mezi diplomacii starého a nového světa nalezne se zde jakýsi modus vivendi pro spolupráci obou režimů, kterým mezivládi bude překlenuto. Rozhořčený zápas volební a naprostý nedostatek jakýchkoli příprav v tomto směru mezi oběma tábory způsobil však, že po zvolení Rooseveltově nebylo už možno ani přívětivým gestem, k němuž se hned v zápětí Hoover odhodlal, vzniklé rozladění překonati. *Roosevelt odmítl kategoricky navazovati jakkoli na předchozí práci Hooverovu* a poskytnouti svoji autoritu k pokračování v předivu jednání o likvidaci válečných dluhů. Evropští dlužníci, kteří se spoléhali na ujišťování státního departementu a zachovali příkladnou trpělivost od letní konference lausanneské až do listopadových voleb, přihlásili se pak hned v zápětí s motivovanými žádostmi o prodloužení Hooverova moratoria do té doby, než bude možno dospěti k nové úpravě. K takovému opatření je však nezbytný souhlas kongresu, jehož však Hoover za nových okolností naprosto již nemohl dosáhnouti. Vymstila se zde také zas *nedostatečná morální příprava veřejného mínění amerického* a zejména *nedostatek souladu a spolupráce mezi státní exekutivou a legislativou v Americe*, který je přímo notorický. Tak se stalo, že američtí politikové, členové sněmovny reprezentantů a senátu, projevíli Evropu přímo udivující nedostatek jakéhokoli porozumění pro evropské nesnáze a skutečný stav otázky finanční likvidace války, což ostatně jen odpovídá

evropské neznalosti skutečných nesnází Ameriky, které jí připravila dlouhotrvající a hluboko zasahující hospodářská krise. President Hoover musil odpovědět na žádost o prodloužení moratoria *záporně*, pokoušel se však *dosáhnouti spolupráce Rooseveltovy* na zahájení nového jednání, které by vedlo k revisi dosavadních úmluv o konsolidaci válečných dluhů evropských států. Jeho prostředkovatelská politika *nenášla však porozumění na žádné straně*. Evropské státy nebyly naladěny platit ještě prosincovou splátku, když samy již od Německa nic nedostávají, a Roosevelt nebyl ochoten patrně také pod přímým tlakem demokratických organizací, angažovati předčasně svoji odpovědnost. V Evropě podařilo se konečně přece dospět k určité jednotě hlavních dlužníků, kteří byli ochotni zaplatit prosincovou splátku v zájmu udržení dobrých styků a umožnění příznivého příštího jednání, mělo však při tom býti s veškerou určitostí naznačeno, že je to již splátka poslední, a že nezměněné trvání dosavadních platebních úmluv jeví se po likvidaci reparací v Lausanne naprosto neudržitelné. Z Ameriky došlo však okamžitě téměř brutální odmítnutí jakýchkoli výhrad a žádalo se zaplacení bezpodmínečně. Tím byla pracně sjednaná dohoda mezi Herriotem a MacDonalodem rozbita. *Francouzská sněmovna se doslovně vzbouřila* proti kompromisnímu plánu vlády. Socialisti přešli do tábora pravice a odmítli velikou většinou proti osamoceným radikálům odvedení splátky 15. prosince. *Herriot*, trvající důsledně na své zásadě o posvátnosti smluv a nemožnosti rušiti převzaté závazky jednostranným usnesením, vyvodil z tohoto vota sněmovny důsledek *demise*. Stalo se tak zejména s ohledem na všeobecnou francouzskou politiku, která počítá s americkou součinností. Plán odzbrojení v rámci bezpečnosti, předložený konferenci ženevské, spočívá úplně na americké ochotě přijmouti určité závazky za dodržení Kelloggova protiválečného paktu. Francie nemůže si tedy dovolit odcizení Ameriky, a suma necelých 20 milionů dolarů, připadající na splátku prosincovou, nejevila se vládě přes nynější tíseň rozpočtu, dostatečným odůvodněním nedohledné roztržky. Šlo spíše jen o uplatnění faktické souvislosti otázky reparační s otázkou spojeneckých dluhů, která zde však byla přes opačné teorie, když Hoover i Roosevelt byli na každý způsob ochotni k jednání a nikdo nemohl pochybovat, že v souvislosti s aktuálními hospodářskými problémy, které přináší krise, bude na jaře příštího roku se musit i otázka válečných dluhů likvidovat. Porážka Herriotova způsobila ovšem technickou neschopnost francouzské vlády zaplatit 15. prosince, což v Americe bylo vzato na vědomost s poměrným klidem, poněvadž »heroismus«, s nímž se Herriot jako odpovědný náčelník vlády francouzské o placení zasahoval, paralysoval účinně revoltu sněmovny, odpovídající jen přesně podobně náladě amerického kongresu. 15. prosince zaplatila tedy do Ameriky jen *Anglie*, ačkoliv její splátka činila sumu neobyčejně úctyhodnou 95 milionů dolarů, kterou Anglie musila vzít ze svého zlatého pokladu, aby neohrozila libru tak enormním nákupem americké valuty. Zároveň zaplatila také *Itálie*, jejíž splátka činila arci jen 1¹/₄ milionu dolaru, tedy obnos, zbavující vládu valných rozpaků a umožňující jí zavděčiti se znovu ve Washingtoně. 15. června, kdy má se splácet obnos desetkrát větší, je i pro Itálii jasno, že se už platit nebude, doufá se však, že pak už to půjde po dobrém. Vláda *československá*, která splácí 1¹/₂ milionu dolarů, ve stejných pololetních lhůtách, postavila se na stanovisko, že jde tu o dluh v podstatě komerční, který skutečně nemá přímé souvislosti s válečným vydáním, a dále, že my nemůžeme uplatniti námitku poškození Hooverovým moratoriem z loňského června, neboť my jsme neměli nároků reparačních. — Zprávy, docházející z Ameriky o názorech presidenta Roosevelta a o výběru jeho spolupracovníků, počínají rozptylovat obavy, že negativní jeho postoj vůči Hooverovi znamená i negaci mezinárodních vztahů a novou izolacionistickou náladu americké politiky. *Roosevelt má prostě svoji vlastní úplně samostatnou koncepci* řešení pendentních otázek mezinárodních a chce míti ruce úplně volné, až se 4. března ujme vlády. Že nebude nepřístupný spolupráci s Evropou a že nezavrhne také vše, co se za administrativy Hooverovy stalo ve prospěch sblížení stanoviska francouzského a amerického v jednání odzbrojovacím a bezpečnostním, je patrné z toho, že jeho hlavním důvěrníkem bude zas jako u presidenta Wilsona plukovník *House* a že *Norman Davis*, který byl vyslán již Hooverem do Ženevy, bude pracovati v tomto oboru i za nové administrativy a snad se stane přímo státním

sekretářem. Krise, vzniklá porážkou Herriotovou ve věci amerického dluhu, zdála se zprvu povážlivou, poněvadž kabinet už před tím měl postavení dost choulostivé a konflikt prosincový umožnil mu vlastně jen čestný odchod. První pokusy o sestavení nové vlády, svěřené politikům strany radikální, se také nedatily, ale rychlé rozuzlení nastalo, když president povolal ze Ženevy *Paula-Boncoura*, který byl vlastně nejužším spolupracovníkem Herriotovým v mezinárodní politice poslední doby, který jako bývalý sociální demokrat dovedl si udržeti určité kontakty a sympatie na krajní levici a zároveň měl pro své nesporně vlastenecké smýšlení vliv i na pravo a ze svého úřadování v ministerstvu války důvěru kruhů armádních. Paul-Boncour nabídl formálně také kooperaci sociálním demokratům jako je již tradicí všech levicových ministerských předsedů, aniž by se ovšem domníval, že strana změní své zásadně negativní stanovisko. Odmítání koalice, vedené měšťáky, neznamená však u sociálních demokratů zásadní neúčast v pracech vlády a také v tomto případě ujistil Leon Blum vládu Boncouru podporou co nejdůvěrnější. *Posun do leva* je na tomto kabinetu zřetelně vyjádřen obsazením hlavních míst, zejména ministerstva války *Painlevém*, ministerstva vnitra *Daladierem*, hlavně však státního sekretariátu ministerského předsednictva *Frotem* a státního sekretariátu ministerstva zahraničí *Cotem*. Přitom podařilo se však Boncourovi získati pro velmi choulostivou dnes posici ministra financí *Chérona*, osvědčeného v různých kabinetech Poincaréových a Briandových. Vláda byla přijata velkou většinou, zahrnující široký střed a levici a podařilo se jí získat schválení i pro svůj plán krátkodobé vnitřní půjčky vydáním pokladničních poukázek za 5 miliard franků a protlačit i *schválení lausanneské půjčky Rakousku* přes nejvážnější námitky, uplatňované nejen z řad pravicových. Půjčování do Rakouska jeví se již dosti přirozeně ve Francii házením peněz do bezedného sudu a politika středoevropské rekonstrukce musí býti po nezdaru plánů Tardieuových velmi nepopulární. Přesto nemohla se sněmovna uzavřítí úvaze, že jde tu o zabránění většímu zlu a pokračování v politické linii, která má svou souvislost a důslednost. Upozorňovalo se zejména, že rakouský rozpočet je stále ještě tak veliký jako československý, přes rozdíl v počtu obyvatelstva a nárocích obou států a vytýkalo se zejména lehkomyšlné sociální hospodaření samosprávného města Vídně. Naproti tomu nebylo však lze popřít úsilovné snahy a také určité výsledky kabinetu Dollfusova zjednatí v tomto směru nápravu a hlavně vyhnouti se všem zahraničním dobrodružstvím, k nimž svodí pro Rakousko neschází.

Belgické volby ze dne 27. listopadu nepřinesly valných přesunů v posicích jednotlivých stran, ač předcházející volby obecní budily v tomto směru určité obavy a naděje, jež právě vyvolaly nervositu ve vládní koalici *katolicko-liberální* a vedly k předčasnému rozpuštění sněmovny. Katolíci získali místo očekávaných ztrat 3 křesla, takže mají nyní 79 mandátů, socialisté rovněž 3, takže mají 73, naproti tomu liberálové a vlámsťí frondisti, jimž katolíci dovedli vhodnou taktikou čelit, ztratili po čtyřech místech. Komunisti poměrně vzrostli, ale celkem jen na 3 mandáty. Vláda markýze *de Brocqueville*, pověřená přechodní správou a provedením voleb, odstoupila, když před tím ještě odeptěla odvěst prosincovou splátku do Ameriky, ale výsledkem následujícího jednání byl nový kabinet Brocqueville.

Před vánocemi konala se v *Bělehradě mimořádná konference Malé dohody*, která vzbudila za největší napjaté atmosféry středoevropské také mimořádnou pozornost. Zejména s italské strany ohlašuje se přes všechna zklamání vytrvale rozklad tohoto útvaru, o němž kdysi sám Mussolini prohlásil, že nemá náležitého *raison d'être*, ale tentokráte musilo se uznat, že Malá dohoda je si velmi dobře vědoma nezbytnosti co nejtěsnějšího kontaktu. Je to právě agitace neprozřetelně podporovaná Itálií ve prospěch revise mírových smluv ve střední Evropě, která nutí všechny tři státy Malé dohody semknouti se k ostrážité obraně. Malá dohoda snažila se v předcházejících letech s nejlepší vůlí dospěti ku sblížení s ostatními státy středoevropskými a není její vinou, jestli je dnes opět třeba myslet více na obranu a negaci, nežli na soulad a kooperaci. Místo středoevropské koncepce, kterou jsme hleděli uplatnit zejména v linii politiky Tardieuovy, musíme dnes pomýšletí zase na odrážení útoků proti svému majetku. Za to soulad mezi třemi spojenci, Československem, Jugoslavií a Rumunskem byl konferencí bělehradskou opět co nejjasněji manifestován a vyjádřen také technicky zřícením

Stálé rady, jejímiž členy budou zahraniční ministři zmíněných států a náležitě vybaveného *sekretariátu* se sídlem v Ženevě, ale s expositurami ve všech hlavních městech Malé dohody. Úkolem této organizace je zřejmě příprava na všechny eventualy a zejména dokonalá informace vzájemná i informace ciziny, v prvé řadě Společnosti národů. Malá dohoda sama neprovokuje a resignovala také na jakýkoli obrněný protest, namířený na známé adresy. *Otázka revise mírových smluv* nebyla dosud žádným odpovědným činitelem na příslušné forum přinesena, pro Malou dohodu tedy také právě neexistuje. Kdyby se tak však stalo, je Malá dohoda připravena čeliti všemi prostředky takovémuuto nebezpečí. Ne přátelé jsou varováni.

Situace na Balkáně je nyní zase choulostivá, zejména budí znepokojení bouřlivá nálada v *Bulharsku*. V posledních dnech roku došlo v Sofii k novému vraždění mezi vůdci povždy nepokojné macedonské emigrace, dokonce právě před královským palácem. Poněvadž tou dobou vypukla také vládní krise, otevírala se cesta nejdobrodružnějším pověstem, mezi nimiž se uvádí také vždy znovu návrat bývalého krále Ferdinanda. Na štěstí podatilo se rozpory ve vládním táboře rychle urovnat. Strana zemědělská dožadovala se většího podílu vlivu, čehož se jí také dostalo svěšením ministerstva obchodu. Naproti tomu městská strana liberální, které se nabízelo křeslo vyučování, koalici opustila. Ministerský předseda *Mušanov* zůstal na žádost krále Borise v čele i takto rekonstruovaného kabinetu.

Dr. Rudolf Procházka.

LITERATURA.

THEODOR PISTORIUS: CO ZNAMENÁ SPOTŘEBA PRO HOSPODÁŘSKÝ ŽIVOT. Sbírký »Časové otázky« svazek 17. Vydalo nakladatelství »Orbis« v Praze 1932. Stran 119 za Kč 15.—.

Spotřeba je podle Pistoriuse účelné používání statků k uspokojování lidských potřeb. Spotřebitelská politika pak je ona složka hospodářské politiky, již přísluší pečovat o vytváření a zachování příznivých podmínek pro rozvoj domácího trhu a spotřební funkce vůbec. Má jednak uplatňovati spotřebitelské hledisko v praktické hospodářské činnosti, jednak uváděti v soulad hlediska výrobní a spotřebitelské v oficiální hospodářské politice. Proto představitelé spotřebitelské politiky usilují, aby se státní správě dostalo přirozeným právům a zájmům spotřebitelským takového formálního i věcného zastoupení, jaké mají práva a zájmy výrobní a podnikatelské vůbec. Výroba a spotřeba jsou dvě funkce navzájem se podmiňující, neboť žádná z nich nemůže existovati sama o sobě; jsou nerozlučně spjaty. Není proto na delší dobu udržitelné, aby spotřeba zaujímal podřadné místo v hospodářské teorii a v hospodářské politice, aby v životě hospodářském byla často spotřeba vykořisťovaným objektem podnikání nejen k vlastní škodě spotřebitelů, nýbrž i výrobců a hospodářství jakožto celku. Neboť moc soustředěná v rukou výrobců vedla by nesporně k omezování blahobytu společenského celku. »Je proto úkolem moderní vědy hospodářské, aby jasně osvětlila bludné podceňování spotřeby a přispěla tak k odstranění škody, kterou v důsledku špatného poznání a špatné hospodářské praxe trpí nejen spotřeba, nýbrž všechny složky hospodářského života« (str. 21).

Autor ukazuje, že i ve spotřební funkci projevuje se zákonitost sociologická, psychologická, biologická, hospodářská atd., a mimo ně i zákonitost specificky svérázná, již možno nazvati zákonitostí spotřebně-hospodářskou, které věnuje samostatnou kapitolu (zákony Engelovy, zákon Schwabův, zákon zmenšující se prospěšností, zákon rozpínavosti potřeb a nahrazování potřeb, zákon potřeb vzájemně se doplňujících a podmiňujících, a zákon rozmanitosti potřeb). Jelikož spotřeba velmi závisí na peněžitých důchodech a poněvadž u veliké většiny lidstva peněžitý důchod otevírá cestu ke spotřebě a určuje její objem, jest péče o pokud možno největší objem celkové spotřeby národní a optimální její rozvrstvení věcné s hledisek národohospodářského, zdravotního, kulturního a mravního podmíněna